

CAPUT. IV.

quandoquidem Anti-Attritionarii sufficientiam hujusmodi censorio supercilio aversantes, attritum hominem praevi, seu antequam justificationis gratia honestetur, ex charitate amare Deum, obstricatum esse, dicitant; et ideo attritionem, quae omni Dei amore benevolo vacua sit, inidoneam dicunt, ut penitentes praevi ad Sacramentum ritè suscipiendum comparet: qui idcirco prater concupiscentia, speique antecedentem, et concomitantem charitatis, benevolentiaque dilectionem, de quibus supra actum fuit, alterum adhibere amorem Dei, ut justi fiant ligati erunt. Ceterum postremum hunc amorem, quem initialem vocant, quia remissus sit, imperfetus, et incipiens, Attritionariis visum est, inopportune, et absque necessitate pro penitentium ad gratiam dispositione prævia esse commentum, illumque propterea constantissime rejiciunt; et inde inter eos lites, inde bella.

2. Controversia isthac, Theologicarum omnium, siqua alia celeberrima, ac difficultima, sapientes ita divisit, ut ejusdem gentis, ejusdem schola, ejusdem instituti viros, sicut in bello civili fieri solet, alterutrumque certantes videoas. Longum corum, qui sive huic, sive illi parti adhaerescunt, syllabum texere, non vacat: utraque sane egregij nominis Theologos pro se laudat, et utriusque assertores superiori saculo, ac praesertim in Belgio, ea acrimonia, et pervicacia dimicarunt, ut nedium dissidia, verum et scanda la inter fideles inde exorta sint non pauca. Quapropter Alexander Septimus Pontifex summus eorum paci, et quieti consulens, subsequens edidit decretum.

3. „Die 5. Maii 1667. SS. Dominus noster Alexander Papa VII. cum acceperit, non sine gravi animi mero, Scholasticos quosdam acris, nec absque fideliūm scando inter se contendere, an illa attrito, quae concipiatur ex metu gehenna, excludens voluntatem peccandi cum spe venia, ad imperrandam gratiam in Sacramento. Penitentia requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, assentientibus quibusdam, negantibus alijs, et invicem adversam sententiam censurantibus; Sanditas sua enīx cūpiens, pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuram somitem extingue, auditis votis Eminentissimorum, et Reverendissimorum D. D. Cardinalium Inquisitionis, neon D. D. Consultorum, et Qualificatorum Sacra Congregationis ejusdem generalis Inquisitionis, hoc præsentis decreto in virtute sanctæ obedientia, et sub pœna excommunicationis latæ sententie huic Sanctæ Sedi reservata, alijsque panis ejusdem, Sancta Sedis arbitrio taxandis, precipit cunctis, et singulis fidelibus, quocumque gradu, ac dignitate, episcopali, et majori, imo et cardinali fulgentibus, ut si deinceps de materia attritionis prefatae scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel pradicabunt, vel alio quovis modo penitentes, aut scholares ceterosque erudiant, non audeant aliquius theologicæ censuram, alteriusve injuriæ, aut contumelia nota tare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliquis dilectionis Dei in præfata attritione ex metu gehenna concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur, sive assentient dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum.“

4. Praeceptum istud examissum servandum est ab omnibus, quoniam adiungendi vim nihilcum amisit, neque amittet, quoad lis ejusmodi pontificio oraculo finem habeat: etenim quamquam P. Concina jam à Sancta Sede de re hac sentiat, fuisse definitum; vel Summi ipsi Ecclesia Pastores, quis jure credendum magis, oppositum docent, ut dicam capite XVIII. Integrum proinde cuius est, sive sufficientiam attritionis, sive amoris necessitatem propugnare: et ideo in hoc opusculo videndum, num attrito servilis sufficiat per modum dispositionis antecedentis, et proxime materia, ut dignè, et fructuosè Sacramentum Penitentia à fidelibus suscipiantur? An vero charitatis affectum illum, quem initialem, inchoatum, remissum, et imperfictum amorem dicunt, habere insuper secum debeat, quo Deus propter seipsum, amabiliter, benevolè, et super omnia, non quidem intensivè, sed appetitivè diligatur? Afectus autem isthic, inquit eius Patroni, licet amor charitatis verè sit, peccatores justificandi ob ejus imperfectionem vim non habet: istiusmodi enim virtus intenso dumtaxat, seu perficio amor, ut rentur illi, adest. Unde sclera quaque, licet gravissima, ac summam Deo injuriam irrogantia, cum ipsius Dei dilectione super omnia esse una quire in peccatoris corde, non insciabuntur.

CAPUT. IV.

5. Sed scire est, attritionem, ut supra monui, aliquando naturalem esse, ut contingit cum in Iudeis, et Hæreticis, in quibus sicut fides, ita et dolor de peccatis supra natum non est; tum in iis catholicis, qui de peccatis dolent, non propter infernum vitandum, obtinendumque gratia donum, sed propter infamiam, carcere, exilium, aut similem penam temporalem, quam eorum causa patiuntur: aliquando non expellere affectum ad peccata, ipsorumque desiderium, ut in magnis, et consuetudinariis peccatoribus accidere solet, dum semper inernas ob sua criminis penas date perfimescant, et a pravis nebulis, corruptisque moribus recedere; sive dum eorum timor est serviliter servillis. Nunc autem de his minimè, sed de laudabilis, et supernaturali attritione agor, quæ in homine attrito prater spem venia, et concupiscentia dilectionem, quas secum habet, supernaturalibus item fidei, et timoris aëribus, necnon confundi, satisfaciendi, ac de cetero non peccanti voto, atque alijs, quæ capite primo endantur, dotibus stipata sit: ipsiusque præterea non solùm penas fugere, verum et ad Deum configere, ejus gratiam, amicitiam, gloriam concupiscere, et quærere, ob idque ad Penitentia accedere Sacramentum, ultrò faciat.

6. Attritione huic initialis ipse amor, ut ab aliquibus non imi subselli Initialistis explanatur, intimè, ac indivulse videtur inesse: siquidem Natalis Alexander ait: (1) „Desiderium amoris initium amoris est. . . Igitur et qui Deum vera, et sincera voluntate vult amare, ipsum amare incipi.“ Pater Concina hac itidem monet: (2) „Penitens tens aut amet, aut amorem petat, et petendo, amare incipiat, ut Concilium definiri vit. Diligere incipit, qui desiderat, qui nititur, ut dilectionem habeat.“ Clerus quoque Gallicanus inquit: (3) „Neque vero satis adimpleri potest utriusque Sacramento (Baptismo, et Penitentia) necessarium vita nova inchoanda, ac servandi mandata divina propositum, si penitens primi, ac maximis mandati, quo Deus toto corde diligitor, nullam curam gerat; nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divisa, ne opitulante gratia, se excitet, ac provocet.“ Hac Anti-Attritionarii nobilissimi. Quocirca si amorem desiderare, ac petere, si ad illum possidendum nitit, si se ad dilectionem excitare, et provocare, jamjam initialiter amare est, attritus homo, seu penitens attritione superius expositi percussus, initialem amorem, cuius gratia diutius, ac pervicacius, quam pro Græcorum Helena pugnatum est, in se habebit; hac enim omnia perquam accurate præstat ille, siquidem amorem charitatis, sicut et charitatem ipsam, necnon sanctificantem gratiam, et dona cetera, quæ cum ea, et ab ea sunt, ardenter optat, quarique sedulò; horum quippe desiderio illecula ad Penitentia Sacramentum accedit. Porro si dum homo attritus Sacramentum hocce recipit, jam Deum initialiter amat, lis nulla esse debet cum Initialistis, hi enim attritionem sufficientis dispositionis titulo, ac munere exaugurare pertinent, quod ad id offici ritè obeundum, præter attritionem ipsam, Dei quoque amorem super omnia, qui in illa subinde non erit, desiderari, arbitrentur: facessat ergo bellum, nullum deinceps eos inter, et Attritionistas dissidentia sit.

7. Ast neque firmam, neque veram, sed fucosam potius, ac valde lubricam id generis pacem, propertaque item ab integro repetere necessum existimo; quandoquidem desiderium amoris amorem, sicut et gratiam gratiae expeditionem esse, infieri quisque poterit; nam desiderium absentis quidem, et nondum possessi boni est; hoc enim dum adest, non desiderium cit, sed gaudium, et ideo qui amare optat, amoris expers est. Erga bona, que in nostra sunt potestate, parum a possessione abesse desiderium, fateor; sed circa dona illa, que in manu Dei magis, quam in nostra extant, uti est dilectio charitatis, et res quavis supernaturalis, longè distare censeo; quamquam enim ea desiderare, idem esse, ac habere, aliqui ex Sanctis Patribus dixerint, hoc unicū ut summam erga homines bonitatem, ac munificientiam Dei laudarent, parati semper, nos cœli opibus, si eas digna, et opportune petamus, sine mora locupletare, ab illis reot assertum: absolutè ve-

D 9

(1) De Sacram. Penit. c. 4. à 7. reg. 3. (2) L. 1. de Sacram. Penit. diss. 2. c. 8. §. 6. n. 2.

(3) vide infra c. 24. n. 1.

de colligere, fidem ex consortio Sacramenti peculiarem disponendi hominem ad gratiam indepisci rationem, quam ex se, et extra illud non habet; esseque propterea dum Sacramento unitur, sufficientem, et proxinam dispositionem, nam remota, atque insufficiens se ipsa, ac sine Sacramento est. Et id certius interretur, si fides Sacramenti ipsius pars foret, proximae materia, si secum attritionis comites supra recensitos haberet, ac denique si reliqua de ea dici possent omnia, quia de eadem attritione hactenus stabilita sancti tunc enim animus ab omni præoccupatione liber, et expeditus concludere, atque eruditio viri, necnon Juenin (11) cuius est argutatio ista, respondere optime posset, fidem satis esse, ut impius gratiam in Sacramento recuperet. Verum cum res alter se habeat, non sancit fides, sed attritio Sacramenti virtute sit dispositio proxima, sicut et illius sit proxima materia.

16. Nec Adversantium sensui doctrina hucusque tradita absimilis multum videtur, ipsi enim amorem initialiem, pro quo firmissime, cœu pro aris, et locis pugnant, remoto dumtaxat extra Sacramentum, proxime vero, et ultimo intra illud homines ad gratiam docent parare: quanto igitur de attritione, que Sacramenti pars est, quibit id satis asseverari? Evidem dolor, et amor, quamquam in Sacramento una sint, haud æquie, sed ille magis ejusdem Sacramenti, et ad effectum ipsius, nempe gratis donum peragendum, proprius videtur; amor namque, si adit, ad effectum Sacramenti dispositio tantum est; dolor vero non solum disponit, sed etiam Sacramentum conficit, gratiam efficit. Unde Sacramentum si amor, qui ad ipsum constitendum non pertinet, ut disponat proxime, potestatem tribuere valet, dolori satius, quod ejus pars, et materia sit intima, vim eamdem præstabit. Amor certe, quamvis perfectissimus, dispositio tantummodo, partis autem, aut materie haud unquam munia, sicut attritio, obire potest; quia penitentia materiam dolorem quidem, non amorem Christus esse voluit; et idcirco Concilium actum ex his præcipuum, qui hoc Sacramentum integrant, et conficiunt, non amorem sancit, sed animi dolorem, ac detestationem de peccato dixit; quapropter aptior videtur, dolor quam amor, ut Sacramenti influentiam, ab eoque vim accipiat, qua proxima sit dispositio, sicut materia efficit proxima. Parum aut nil fortasse amor accipit à Sacramento, siquidem numquam sit pars illius; et præviā, ac sufficientem esse præparationem, insitentur. Autores complures: sed ambigendum minime, quia attritio Sacramenti virtute ipsius reddatur materia, et specialem disponendi, quam extra illud non habet, sortiatur rationem, ut cum Concilio supra statutum est: ob idque idonea magis, ut Sacramenti influxum, et ab eo idcirco vim aptandi proxime suscipiat, quam amor censenda est.

17. Denique de Penitentia agens Concilium, que hominibus ad culpam abstergendam, necessaria est, inquit: (12) „Fuit quidem Penitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, et justitiam assequendam necessaria; illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perseritate abjecta, et emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio, et pio animi dolore detestarentur. Unde Propheta ait (Ezech. 18.) Convertimini, et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: (Luc. 13.) Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et Princeps Apostolorum Petrus peccatoribus Baptismo initiandis penitentiam commendans dicebat: (Act. 2.) Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum.“ Hic de dispositiōnibus prævijs, que Sactamenta ipsa præcedere debent, sermo est apertere, sicut etiam de penitentia, que omnino sufficiat, nam peccatoribus suam salutem desiderantibus, et quarentibus insufficiens à Sacra Synodo prescribi remedium, non nisi ipsius Synodi injuria dici valet. Loquitur item Concilium de penitentia, haud quidem initiali, sed servi, quia amoris non meminit, et Scriptura loca, quia laudat, de penitentia pœna concepta affantur expresse. Id in Christi Domini, et Propheta verbis planum est, nam pœnam ipsam ante oculos ponunt. Apostolorum Princeps de eadem ipsa penitentia similiter est elocutus; ut enim eos, qui salutari lavacro regenerandi erant,

(11) Tom. 1. de Sacram. pag. 156. edit. Valentini.

(12) Sess. 14. Cap. 1.

ad resipescientiam provocare, de exercero iudicio prius concionem habuit dicens. „Sol conversetur in tenebras, et Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus.“ Postea penitentiam monuit, eam videlicet, que ex illius diei memoria, ac formidine nascetar; unde additur: „Fiebat autem omni anima timor.“ Liberum ergo hinc est cuique deducere, penitentiam, quam ut nos præviē ad gratiam assequendam aptemur, necessariam, ac sufficientem censuit Concilium, non ex amore, sed ex timore suborci, proindeque haud initiali quidem, sed servilem esse attritionem. Certè mirum admodum foret, quod penitentiam amore ora necessariam præviē duxerit, et Scriptura testimonia proferat, quia non hujus, sed ejus, quam meritis fastaverit, necessitatem produnt.

18. Adversatores tamen ipsi inquit, amoris alibi meminisse Concilium, nimicum Sessione 6. in qua hac de penitentibus dixit: „Illumque tamquam omnis justitia bona, tem diligere incipiunt.“ Ita sanè: sed de concupiscentia amore, vel de dilectione concomitante ipsum ibi astari, supra dictum est. Ast locis hic producūs de attritione agit, ut pravia est ad Sacramentum Penitentiae dispositio; et cum in eis non de charitatis amore, sed de timore pœna mentione habeat, cum hoc, et sine illo attritionem satis aptare inveniatur; ipsumque propterea in attritionis servili sufficientiam potius, quam in amoris necessitatem proclari videtur. Dilectionem Dei impiorum justificationalis interesse, Concilium apercere docet; quoque circa de eorum justificatione generatio Sessione 6. disserens, amoris signanter meminit: atvero ut indicet, haud antecedenter, sed concomitanter operi huic intervenientem dilectionem, eam dum de pravijs ad Sacramentum dispositiōnibus præterita, silentis praterit. Nec illius cum de Ninivitis eloquitur, recordatur, quamvis enim eorum conversio, quod Christi Sacramentis præparavit, charitate, amoreque necessariæ fuerit præcepta, hic tamen, quia de preparatione, que in eis gratiam antecessit, sermonem habeat, ponit dilectionem memorat, sed penitentiam unice, quam ex timore fecerunt. Nullum post hanc penitentiam, que attritio ipsa est, neque charitatis, neque alterius virtutis assignat actum, quo pravia ad misericordiam obtinendam aptarentur, sed ait: „Ad Iona prædicationem plenam,“ terroribus penitentibus egerunt, et misericordiam a Domino imperetrunt.“ Cor itaque peccator alius quilibet si ex terrore itidem penitentiam egerit, misericordiam non impertrabit? Num quia Deus adhuc non diligit? Sed neque Ninivitis ante misericordia prædicationem dilexerunt, vel saltim Concilium hujusmodi amoris non commenit: illi utique dilexere; at non antecedenter, sed concomitanter, et ideo Concilium quid in Iona prædicationem ante justificationem egerint, narrans, eos non quidem amasse, sed terrore penitus, ait, istiusmodi penitentiam innuens, suis ultimam illorum dispositionem antecedenter. Si autem penitentia metu ora in Ninivitis ultima fuit dispositio pravia, cur in alijs peccatoribus non erit? Verum de mente Concilij circa attritionis sufficientiam plura infra dicenda supersunt, nempe capite xxv.

19. Interim commonefacere hic est Lectorem, supernaturalia hominum opera, que ante justificationem sunt, cum gratia non connœti infallibiliter, neque eos idcirco ad illam suscipiendam proxime, ultimum, et omnino sufficienter vi sua aptare possunt, ut capite xx. patescam. Hoc optimè noscens benignissimus Redemptor noster, Penitentiae instituit Sacramentum Passionis sua virtute dives oppido, ac potens, quod afferat, quidquid ut gratiam immediate contingat, nostris deest operibus, videlicet proximitatem, sufficientiamque suppleret. Quapropter nulla lege, dum ad Penitentiam accedimus, dispositio antecedentes, que sua vi ultima, et sufficientes, seu cum gratia infallibiliter nesa sint, adhibere tenemur; sed satis est, remotas, et insufficientes afferre; ista namque licet non sufficient ad justitiam obtinendam extra Sacramentum, huic tamen unitate sufficiunt. Unde attritio, que natura sua ad imprimendam culparum veniam solum remota est, Sacramenti virtute proxima, et ultima efficitur præparatio, ita nimicum ut post illam ulterior dispositio pravia necessaria non sit; quemadmodum enim à Deo sublimatur, et vim accipit, ut Sacramenti pars, et materia fiat, sic etiam virtutem ab eo recipit, ut proxime, et ultimo disponat. Et idcirco quoties illam peccatores ad gratiam in Sacramento suscipiendam sufficienter aptare dico, haud vi sua, sed divina

CAPUT. V.

„panibus, ego autem hic fame peteo! Surgam, et ibo ad patrem meum. „Pissimum vero pater male de se meritum, et non amore erga ipsum, sed incita, ac scaturigine actum ad se redeuntem benignè filium exceptis juxta illud: „Vidit illum pater ipsius, et misericordia motus est, et accurrens cecidit super collum ejus, et osculatus est eum. „In genitore illo (12) „, Pater misericordiarum, et Deus totus consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: „ in filio autem peccatores cuncti, qui patrem istum deserentes, bona eximia de manu illius in Baptismo, aut justificatione suscepti fluxis, et inanibus, imò nocentibus valde rebus indulgendo, impissime prouidunt, et amittunt, non obscurae exprimitur: et ideo quouscunq; dubitate poterit, peccatum, quamquam non amore sed suppliciorum fugiehdorum causa ad Patrem coelestem confusat, misericordiam apud eum inventum ire abundantissimam?

7. Ceterum in his omnibus delinquentum hominum conversionibus, quas metu actas asserui, licet temporalis dumtaxat supplicij expressa mentio habeatur, ob id tamen naturalem metum illius ne dixeris, nam eum à Deo ipso ad eorumdem hominum resipiscientiam, et justificationem fuerit inessus, supernaturalis esse debuit; res quippe naturalis perducendi, aptandive ad justitiam neminem, vi poterat. Quin etiam peccatores illi nedum temporariam, sed et aeternam penitentiam pertinuisse, dicunt suit, quoniam gehennæ metus ad justificationem necessarius est. Præterquamquod utramque penam illam Deus sanctibus adhibet, et ut utriusque auctor vult timeri: quocirca dum ipse temporalis supplicij metum peccatori, ut justificetur, injecetur, aeternum quoque metus illi refugere censendum est; aliter namque justificationi non sufficeret, que ut mox dicebam, dolorem ex gehennæ formidine occultum præviæ exigit in penitentibus: tuncquid proinde ex metu à Deo incussum, et dolor de peccatis à metu illo proficias, supernaturalium rerum ordinis adjudicandi sunt, quin opus sit, duplicit timore stabilit, alterum videlicet naturale, qui temporalet, alterum supernaturalē, qui aeternam fugiat cruciamentum. Atvero si tibi duplex timor iste complacat, illum pro viribus tuetur, ipse utique nullatenus obsistam, sed neque eum agnosco necessarium, quandoquidem fides, quæ peccatori ad ipsius justificationem à Deo item infunditur, supernaturalis est, et nedum aeternas, sed et temporales, seu naturales veritates plures credit, quæ in Scriptura sunt. Charitas similiiter supernaturalis, non solum Deum, sed creaturas etiam diligit. Haud igitur secus temporalis pena timor, quavis naturalis, ut plurimum sit, cum à Deo ipso reis hominibus, ut resipiscant ac justi fiant, incutitur, et supernaturalis esse, et non tantum temporalem, sed sempiternam quoque penam refugere valebit.

8. Scendum tamen, Deum plerunque velle, quod peccatoris conversio à temporalis pena aliquicis formidine incipiatur, fortasse quia temporale damnum prius, ac magis corda nostra moveat multoties soleat, et à culpa retrahere, quam aeternum: sed ab hac formidine facilè ad metuendum infernum peccator ipse transit, quando ejus timor, siue unicus sit, sive duplex, eidem, ut justificetur, à Deo provenit. Liquet hoc in Ninivitæ, quibus Jonas temporalem dumtaxat penam, nimisrum urbis subversionem minatus est, illi enim nedum hanc, sed aeternam quoque formidabant; siquidem interni metu percitti penitentiam ad veniam obtainendam sufficientem, hoc est, supernaturalem effecerunt. Unde ait Tridentinum. (13) „, Hoc timore (gehennæ) utiliter concussi Ninivitæ „, ad Jonæ prædicacionem plenam terroribus penitentiam egerant, et misericordiam à Domino impetravunt. „Distingendum etiam est occasione inter, ac motivum penitendi: etenim pena temporalis non solum occasio, sed et motivum est nonnunquam, tamque penitentia est naturalis, et ad justificationem insufficiens; hujusmodi fuit penitentia Antiochii, quem non inferni supernaturalis timor, sed infirmitas, qua misericordia torquebatur, compulit ad penitendum, et ideo misericordiam non est consecutus. Aliquando autem temporalis pena occasio est tantummodo penitendi, non motivum, ut in eo accedit, qui gravi morbo corruptus occasionem inde sumit, ut infernum extimescat, et hoc timore adus supernaturalem penitentiam agat. Talis fuit Penitentia Ninivitarum, nam urbis subversio, quam Jonas minabatur, occasio illis fuit, ut gravis-

(12) 2. Cor. 2. 3.

(13) Sess. 14. Cap. 4.

CAPUT. V

tatem scelerum suorum considerarent, neconon supplicium aeternum, quod propter illa merebantur; cuius formidine commoti penitentiam egerunt, et misericordiam impetravunt. Istiusmodi esse quoque reor supernaturales impiorum hominum conversiones omnes, quæ à temporalis pena metu exordiuntur.

9. Sedenim tam Ninivitarum, quam ceterorum delinquentium conversiones, quas supra memoravi, quod Christi Sacramentis non sint effecta, charitate perfici debuerunt. Laudata autem sacri Eloqui testimonia quid illi ante justificationem egerint, aut age-re debinerint, tantum enarrant, et cum non amoris, sed timoris meminerint, hunc, et non illum, ob idque dolorem ex timore, et non ex amore egredientem, ut præviæ ipsimet ad reconciliationem aptarentur, necessarios filisse confecerint. Verumtamen cum in ipsa reconciliatione gratiam, et charitatem accepissent, his continuo Deum dilexisse, mihi perspectum est. Quapropter integrum, ac numeris omnibus absolutum impiorum justificationem extra Sacramentum novæ legis factam, et atritionem, seu penitentiam metu exortam, et charitatis amorem afferre secum, apertum videtur, ita tamen quod attrito antecedat, comiterit vero justificationis gratiam amor.

10. Itaque cum Scriptura superioris producta non amorem, sed atritionem, vel penitentiam timore procreat peccatoribus extra Sacramentum justificandis prescriperint; nil amplius ab his, qui ad Sacramentum suscipiendum disponuntur, necesse est flagitare; quandoquidem virum impium facilius in Sacramento, quam extra illud justificari, constans est. Theologorum omnium sensus assentientium, Christum Dominum institutum à se Sacramentis salutiferam, ac prorsus inastimabilem passionis sua vim innesse voluisse, quibus idcirco satius, quam lymphis corpora, impiorum animi abluti, et ab omni sorde purgantur. Quia item ratione sine concomitante dilectione peccator in Sacramento expiari aliquando potest, ut jam dictum est; quod quidem extra Sacramentum numquam fit.

CAPUT. VI.

Sufficientia atritionis Concilium Tridentinum faciet.

1. Concilium istud sacrosanctum, quamquam de controversia hac, ut apud eruditos prope omnes jam convenit, definit nihil voluerit, nonnulla tamen, quæ atritionis sufficientia favere censeo, documenta nobis tradidit. Principio Sacramenti penitentiae partes assignat dicens. (1) „, Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius penitentis actus, nempe contritus, confessio, et satisfactio. Qui quatenus in penitentia, te ad integratem Sacramenti, ad plenamque, et perfectam peccatorum remissionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Penitentiae partes dicuntur.“ Cur autem hujuscmodi actus, seu partes, non absolute, sed quasi materia Sacramenti nuncupentur, ita edisserit ejusdem Concilij Catechismus: (2) „, Neque vero hi actus quasi materia à Sancta Synodo appellantur, quia vera materia rationem non habeant, sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, et chrisma in Confirmatione.“

2. Igitur contritus, confessio, et satisfactio Penitentiae Sacramenti partes sunt, ac materia. De illis actuum Concilium, à contritione ita exorditur: (3) „, Contritio, quæ primum locum inter dictos penitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius; et in homine post Baptismum lapso ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordia, et voto præstanti reliqua conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur Sancta Synodus, hanc contritionem, non solum cessationem a peccato, et vita nova propositum, et inchoationem, sed veteris etiam odium continere. „, Hac de contritione generatim, quam postmodum in imperfectam, perfectamque partitur, inquit: „, Docet præterea, eti contri-

(1) Sess. 14. Cap. 3.

(2) 2. p. c. 5. n. 13.

(3) Eadem Sess. cap. 4.

CAPUT. VI.

24. tionem haec aliquando charitatem perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiat; ipsam nihilominus reconciliationem, nem ipsi contritioni sine Sacramentum voto, quod in illa includitur non esse adscribam. Illam vero contritionem imperfectam, que attrito dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, et penarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe venia, declarat, non solum non facere hominem hypocritam, et magis peccatorum, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsu, non adhuc quidem inhabitans, sed tantum movens, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentia imprestandam disponit: Hoc enim timore utiliter consummata Ninivite ad Jonam predicationem plenam terroribus, penitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt.

3. Hac verba supra quibus Synodus suffragari praecepit videtur attritionis sufficientia. Agit praeprimitis de contritione indivisim, eamque deinceps in imperfectam partitur, et perfectam, sive in illam, que metu concipitur, et in eam, que ex charitate procedit. Unde ambabus que de contritione generatis astruit, convenire planum est, sicuti que de fide dicuntur, tam formata, quam informi congruent; que de homine, et viro, et pueru convenient; que de animali, tum perfecto ut leoni, tum imperfecto ut formica aptari penitus debent. Cum itaque contritionem patrem, et materiam Penitentia, preparationem quoque ad remissionem peccatorum, animi dolorem, ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero dixerit, ipsamque non solum cessationem a peccato, et vita nova propositum, et inchoationem, sed veteris etiam odiū continere, utrique hoc omnia, nempe tam perfecta, que charitate, quam imperfecta, que metu inoritur, tribuenda sunt; ac propterea nedum contrito, sed etiam attrito ad remissionem peccatorum in Sacramento obtainendam preparatio erit, non quidem longinqua, et incongrua, sed congrua, et propinquia, neque enim de inepitis, aut insufficientibus dispositiobibus, sed de sufficientibus, et omnino aperi Concilium affatus, siquidem bona ea, ac munia, que recenset, cum his, et non cum illis reperiuntur. Præterea assignata res ipse, videlicet animi dolor, detestatio peccati, propositum non delinquendi, cessatio a culpa, vita nova propositum, et inchoatio, necnon veteris odiū, omnes in suo ordine completa sunt; et itaque preparatio, de qua agit completa pariter, atque idonea in suo genere non erit? Præseritcum cum hac omnia secum habeat preparatio, de qua disserit: quomodo ergo insufficientis, et incompleta dici poterit? Sacramenti partes, quas idem recenserat sufficientes similiter sunt; cur igitur preparatio, quam memorat, sufficientis quoque non erit? Numquidnam solum cum dispositione notificat, de incompletis, remotis, et insufficientibus rebus censendum est, ipsum loqui? Et quis persuaderi sibi quiverit, Sanctam Synodum, qua post traditione de impiorum justificatione doctrinam, de Sacramento Penitentia (4) „exactiorem, et pleniorem definitionem“ hic exhibere testatur, non sufficientem, et congruam, sed incongruam, et in sufficientem dispositionem indicare? Hoc sane hand pleniorum, et exactiorum, sed inexactam potius, et mutilan instructionem tradere, ac fallere subinde foret; quod de tanto Consilio nefas est suspicari. Quapropter satius, et honori illius consultius, meo iudicio, assurit, ipsum dum attritionem vocat preparationem, de completa, proxima, et ultima loqui; ac propterea non solum perfectam, sed imperfectam, etiam contritionem, seu attritionem Sacramenti et materiam, et dispositionem esse sufficientem; atque hoc inter eas comperiri discriminis, quod illa sine Sacramento actu suscepto impium justificet, secus autem ista. Et hinc alterum differentia caput exoritur, scilicet quod prior accedenti ad penitentiam consilio sit; posterior vero præcepto; nemo enim Sacramentum justus recipere tenet, et ideo contritionem ante illius susceptionem adhibere, supererogare est; at attritione ante justificationem aliici, porsus adiungitur peccator.

4. Huic haud absimilem ex eodem Concilio eruere doctrinam quisque poterit: quem-

CAPUT. VI.

25.

admodum enim contritionem in imperfectam, et perfectam, sic etiam confessionem in publicam dividit, et secretam: (5) cum autem confessionem Sacramenti materiam similiter dixerit, utramque id habere muneris, certum est; ita nimirum, ut confessio quavis, sive secreta, sive publica, Sacramenti materia extet omnino in linea confessionis sufficientem, et solum in hoc illa inter se differant, quod secreta præcepti sit, supererogationis vero publica. Pariteraque ratione cum contritionem, quam penitentia partem, seu materiam astruit, in imperfectam, et perfectam discriminaverit, ex his qualibet in contritionis genere satis erit ad Sacramentum, ita tamen quod imperfecta ad præceptum, et ad supererogationem perfecta spectet.

5. Contritione igitur imperfecta, si perfecta non adsit, penitens ad Sacramentum accedens esse affectus debet; et cum ex timore, secus autem ex charitate ortum suum imperfecta trahat, sine charitate, aut amore apta dispositio ad Sacramentum suspicendum, ipsiusque materia erit idonea. Hac forsitan de causa Concilium licet de eadem contritione imperfecta, vel attritione in ordine ad Penitentia Sacramentum agat, de charitate, et amore silet prorsus; et inde conjectare est, attritionem in ordine ad hoc Sacramentum illis nullatenus indigere. Attritione ipsam ex gehenna metu ortam, dohū Dei, ac Spiritus Sancti impulsu esse, et cetera, que in homine attrito ad Sacramentum properante habere debet, luculentissime declarat, ast dilectionis pravia consortio eidem opus esse, non dixit: quomodo ergo amorem præterire, si hic, ut ad Sacramentum sufficiat attritio, necessarius foret? Neque de contritione indiscriminatum, sive antequam dividatur, neque de attritione ipsa prætrahans, charitatis mentionem facit; et illis dumtaxat, dum de contritione perfecta loquitur, meminit: quis itaque hinc non conciatur, charitatem nec ad contritionis generatim, nec ad attritionis rationem, sed unicè ad contritionem perfectam attinet? Dum de contritione affatur, non timorem servilem, sed tantum charitatem memorat, et inde quis readi colligere, absque timore illo contritionem sufficiere ad Sacramentum, sicut reapse suffici in viris justis: cum igitur attritionem explicans, non de amore, sed de formidine verba faciat, illam similiter sine dilectione ad Sacramentum satis esse dixerit. Ex turpitudinis peccati consideratione, ex gehenna, et penarum metu attritionem ipsam progrederi, aperte, et dilucidè fatetur: at vero ex divina bonitatis meditatione, que dilectionis est scaturigo, aut ex ipso charitatis amore etiam profici, numquam assurit; neque attritionem hujuscemodi originem, dum Penitentia inservit, habere, de Penitentia ipsa disserens affirmavit: Qui itaque posset, praelaurum hunc, si ex eo scaturiret, attritionis fontem reticere, cum ceteros, haud ita illustres memoraverit?

6. Concilium dum contritionem in perfectam dispergit, et imperfectam, illam assertens charitate perfici, hanc vero metu concipi, satis innuit, neque charitatem ad imperfectam, neque ad perfectam metum pertinere. Quapropter sicuti dum hominem in album dividis, et nigrum, nec nigritudo ad album, nec albitude ad nigrum attinet; sic contritione in illam, que charitate, et in eam, que metu oritur divisa, neque ad priorem metus, neque charitatem ad posteriorem spectabit: et ideo quemadmodum perfecta contritio, licet metu peccata aliquando stipata sit, eum tamen non exigit, ita et imperfecta, quamvis cum charitate esse interdum valeat, nec semel unquam, et idcirco neque dum Sacramento inservit, illius flagitiat consortium. Imò de ipsa imperfecta contritione, seu attritione, ut est dispositio ad Sacramentum, et pars illius, agit Concilium, quin charitatis, aut amoris recordetur; et ideo neque sic inspecta his opus habet.

7. Contritione jam explanata, ac divisa, de attritione singulatim accepta disserit, et ait Sacra Synodus: „Donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsu, non adhuc quidem inhabitans sed tantum movens, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentia imprestandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivite ad Jonam predicationem plenam

E

(4) Ibid. Cap. 5.

(4) In principio ejusdem Sessionis.

CAPUT. VI.

,, terroribus penitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. " Verbis hisce attritioni aliquid in Sacramento, quod extra illud non habet, certum est attribui: cum autem sine Sacramento ad gratiam disponat remotè, haud sane ita, sed proximè ad eam in Sacramento preparabit. Attritionem remota saltim dispositionis officium extra Sacramentum exercere, doceo aperre, astrictus, viam ad justitiam parare, sed sine Sacramento peccatorem ad justificationem non perducere: quapropter subdens illico, ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere, indicate videtur, non remote quidem, quam ex se jam habet, sed nobilitorem, ac propterea proximè disponendi rationem eidem ipsi Sacramenti consortium afferre. Denegat prorsus attritioni extra Sacramentum debet, quod intra illud, et ipsius causa ei conceditur: cum autem orbi nequeat, aperte remotè munere extra Sacramentum, non istud sane, sed proximè disponendi officium illi conferatur, cum dicatur ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere. Id asserens Concilium, de eo preparationis genere abs dubio agit, quod absque Sacramenti ope, societateque minime habet attrito: cum vero a Sacramento disjuncta remota, preparat, haud de isto certe disponendi modo pertrahat: ast si de preparatione remota non loquitur, de qua alia, nisi de proxima intelligenda sunt: verba illius? Vel Natali Alexandro Anti-Attritionario ipsi accerimo hac adeo perspicua visa sunt, ut de dispositione sufficienti, qua proxima, et ultima est, Concilium assari, probè noverit, et dixerit: (6) „, Contritus perfecta non est necessaria ad justificationem, peccatoris in Sacramento Penitentia sed imperfecta, que vocatur attritio, cum Sacramento sufficit. Id colligitur ex Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 4. ubi declarat, contritionem imperfectam, qua attritio dicitur, quamvis sine Sacramento Penitentia, per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad gratiam in Sacramento Penitentia impetrandam disponit. Nil autem magis habetur cum Sacramento coniuncta, et per se spectata sine Sacramento, nisi sufficeret ad justificationem peccatoris, quam tenus cum Sacramento conjuncta est. Nam et per se spectata sine Sacramento ad gratiam impetrandam disponit.“

8. Nec mirum, quod attritio dispositionis sufficientis partes, quamvis per se id non valeat, Sacramenti auxilio compleat: magna enim, ac praestantissima vis nova legis habet Sacramentis, que ex latere Christi manarunt, et operantur ejusdem passionis virtute, et efficacia, quas eisdem ad nostram salutem inesse, misericorditer ipse voluit: (7) „, Agunt, at D. Thomas, in virtute passionis Dominicæ, et ipsam passionis virtutem in nos quodammodo transfundant.“ Et addit: (8) „, Quia ex latere dormientis in cruce Sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricatur, ideo in Sacramentis Ecclesia efficacia passionis nisi manet.“ Hujusmodi efficacia, ac virtus in nos per Sacramenta transusa operaciones nostras mitifice juvant, et elevant; atque idcirco dolor de peccatis, seu attritio validior redditur, ac efficacior, hominesque propterea ad gratiam aptate poterit, hand insufficienter, et remotè, quod per se ipsa prastat, sed proximè, et sufficienter, aliqui nil ei praeberent virtus illa, et efficacia. Præterea Sacramento Penitentia vel potest, vel non potest, vim disponendi proximè, et sufficienter attritioni conferre? Si quicunque, non est, cur eam reapse non tribuati? Si nequit, virtus passionis Christi haud ita mirabilis apparebit. Verumtamen, quis impotentia hujusmodi Sacramento dehonesta re audebit? Numquid his majora, ac difficultiora non efficit? Attritio natura sua dispositio ad gratiam est, Sacramenti pars, et materia non est: ipsam tamen sacramentalis, seu passionis Christi virtus partem, materiamque ipsius Sacramenti constituit: et eam, ut proxime disponat, idoneam efficere non valet? Nonne facilius est, dispositionem remotam reddere proximam, quam materiam, parteque Sacramenti id constituere, quod neque materia, neque pars illius ex se est? Deinde nobilissimam creaturam sanctificantem gratiam, neconon difficillimum justificationis opus Sacramentum edificet potestate carabit, ut dispositionem remotam, quod facilius est, proximam faciat? Vel naturales res ipsas, que nulla ex sese Sacraenta integrandi, efficiendique gratiam

(6) De Sacram. Penitentia Cap. 4. art. 3. prop. 2. (7) 3. Sent. d. 19. q. 1. a. 1. quæstiunc. 2. ad. 4.
(8) 4. Sent. d. 18. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. Sol.

CAPUT. VI.

aptitudinè gaudent, ut utrumque prestant, potentes reddit sacramentaria vis, ut patet in aqua, et in oleo, in ablutione, et unctione, qua Baptismi, et Unctionis extrema materia sunt, gratiaque subinde causa: et attritioni, qua supernaturalis est, atque ad gratiam dispositio, ut proximè ad eam paret, energiam non valet elargiri? Num ineptior ad hoc attritio, quam ad id naturalis res? Attritionem ipsam vis illa proximam constituit materiam; et proximam item dispositionem nequit eam efficiere?

9. Attritio ex mente Concilii demum preparat ad remissionem peccatorum, viam ad justitiam parat, ad Dei gratiam impetrandam disponit, preparat ad gratiam. Hæc omnia dicere, et ita inculcare, ut solus remota ex insufficientis dispositionis munus attritioni attributur, indeprehensibile videatur: nam supernaturalibus rebus alijs officium, illud congruit apprimè, donantur enim peccatoribus, ut eos ad resipiscientiam, et conversionem excitent, moveant, adjuvent, idque attritio sine Sacramenti consortio, snape natura optimè præstat: et ideo verborum iteratio illa preparat, parat, disponit eam intra Sacramentum peculiarem aptandi homines rationem habere innuit, quam nec ipsa, nec supernaturales res alia ex sese habent: ea autem habent utique quod remote disponane; aliter igitur attritio, nimis proximè preparat in Sacramento. At injury, ut reor, an attritio cum Sacramento proximè ad gratiam compare peccatores, disceptatur: quandoquidem culparum dolorem ad instar materia proxima, ultimoque dispositionis in id genus hominibus, ut eisdem gratiam conserat, Penitentia omnino exigit; hujusmodi autem dolor nulla lege perfectus esse debet, quia perfectam contritionem Sacramento præire, necessarium non est. Satis ergo, quod dolor ille imperfectus sit, sive attritio, qua idcirco in attrito homine Sacramentum suscipiente et materia proxima, et ultima dispositionis partes explebit.

10. Insistunt nihilominus in eo Initialista plures, quod non de sufficienti, et proxima, sed de remota, ac insufficienti preparatione loquuntur. Concilium. Sed adduci nequeo, ut id illis assentiar: quia Concilium potissimum agit contra Lutherum attritionem reprobantem, et ideo de attritione eo sensu assari censendum est, quo Lutherus ipse de illa fuerat præfatus: hic autem de attritione, hand quidem remotè, sed proximè disponente prolocutus est. Hæresiecha hujus opera nec libuite, nec licuite videre: at ipsius verba, que doctrinam à Concilio damnatam continent, hic transcribam prout in N. Liborio à Iesu reperiuntur. (9) „, Contritus, inquit, sic enim cepit vocari personitia interior, duplice via paratur. Primo per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis, ut dicunt, recognitat annos suos in amaritudine animæ sua, ponderando peccatorum gravitatem, dannum, seditatem, multitudinem, deinde amissionem aeterna beatitudinis, ac aeterna damnationis acquisitionem, et alia, qua possunt tristitiam, et dolorem excitare, spe satisfaciendi per bona opera. Hæc autem contritus facit hypocritam, imo magis peccatorem, quia solum timore præcepti, et dolore damni id facit, et tales omnes indignè absolvuntur, et communicantur. Et si libere deberent (remoto præcepto, et minis penitentia) confiteri, certè deberent dicere, certè dicent, sibi non displicere eam vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri: ino quo magis timore pena, et dolore damni sic conteruntur, eo magis peccant, et afficiunt suis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odisse. Et hæc est illa contritus, quam ipsi vocant extra charitatem, non meritiorum: alij vocant attritionem proximè disponentem ad contritionem, sic enim ipsi opinantur, quam opinionem errorem ego judico. Secundò paratur per intuitum et contemplationem speciosissima iustitia, qua quis in pulchritudine, et specie iustitia meditatus in eam ardescit, et rapitur, incipiisque cum Salomone fieri amator sapientia, cuius pulchritudinem viderat, et facit vere penitentem, quia amore iustitia id facit: et hi sunt digni absolutione.“ Ita Lutherus contritionem, et attritionem explicat, ipsiusque verba conspicue produnt, eum de ea attritione loqui, qua proximè disponit ad contritionem, ac proinde ad gratiam, cuius est socia contritio. Hanc attritionem hereticæ ipse

(9) Tom. 4. Controv. 1. p. disp. 1. art. 2. n. 13.

CAPUT. VI.

damnat: Concilium verò haresim istam improbare, attritionemque probare intendit: unde colligere proclive est, attritionem eodem prorsus modo, ac Lutherus ipse, considerasse, egisseque propterea de illa, ut proxime ad contritionem, atque ad gratiam disponit. Et cum Lutherus quod attritionem metu, et non amore ortam reprobaret, atque homines absolutione indignos censebat; Concilium attritionem eam probans, et homines, quos illa affecterit, absolvit dignos, et ipsam idcirco sufficientem ad Sacramentum dispositionem indicat.

11. Initialista alij de dispositione proxima, et sufficienti Concilium loqui, non intentur: addunt tamen, attritionem dispositionis hujusmodi munus obire, si amore aliquo remisso saltim, et initiali ornetur; securus autem si ornatus illo careat. Unde Concilij verba non de mere servili, sed de sua initiali attritione intelligunt: Ast Lutherus de illa attritione fuit affatus, quæ extra charitatem, vel sine charitate, et absque justitia amore concipitur, soloque timore præcepti, dolore damni, ac pena metu nascitur: attrito verò istuc non initialis, sed servilis est: quo circā cum Concilium Lutherum damnare intendat, de servili potius, quam de initiali agere, credi potest. Imò dum impij hujus hominis apertius proscribit doctrinam, attritionem servilem probat quidem, charitatis verò amorem nullatenus exigit. Audi canonem quintum: „Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ sua, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, feditatem, amissionem aeterna beatitudinis, et aeterna damnationis incursum cum proposito melioris vita, non esse verum, et utilem dolorem, nec preparare ad gratiam, sed sacre hominum hypocritam, et magis peccatorem, demum illam esse dolorem coactum, et non liberum, ac voluntarium, anathema sit.“ Sic attritionis naturam, motivam, munia, comites luculentiter declarat. Ast ubi Dei bonitatis cogitatione, que divini amoris igneum inflamme: „Ubi charitas? Ubi dilectio Dei super omnia? Mirum sane, quod prolixo aede prædicta omnia referat, et solis amoris obliviscatur, qui ob suam præstantiam, præ ceteris, si necessarius esset, exponendum erat. Cum autem Concilium in hoc canone Lutherum damnet, qui ijsdem fere verbis attritionem solo metu, et sine amore justitia ortam improbabvit, de ea sic inspecta loquitur proeuldbio. Insuper Sessione 14. in qua est canon iste, de attritione in ordine ad Sacramentum Penitentia, quod ibi edissertat, pertractat quæ propter ipsam in ordine ad hoc Sacramentum non egere amore justitia, de quo silet, conjiccam, sine quo proinde homines ad illius susceptionem satis aptare.

12. Ipsam Sancta Synodus non de initiali, sed de servili attritione se loqui, satius inuitu inquiens: „Hoc enim timore utiliter concussi Ninivite &c.“ Ubi non dicit: hoc amore, sed hoc timore, perspicue in hoc ostendens, se de timore pena, qualis fuit in Ninivitis, ac propterea de attritione ex illo orta agere, non verò de amore, nec de attritione ex eo progenita. Deinde non ambiguis, sed conceptis, dilucidis, et expressis verbis de attritione illa affatur, que „vel ex turpitudinis peccati consi-deratione, vel ex gehenna, et peccatum metu communiter concipitur:“ hujusmodi autem attrito servilis est, formidolosa est: atvero de attritione initiali, quæ ex divina bonitatis contemplatione, Deique dilectione super omnia proveniat, nec verbum habet: et nihilominus de hac, non de illa ipsam loqui, credendum est? Si dum disserit signanter de contritione, quæ charitate perficitur, illam quis de contritione timore exorta interpretari auderet, irrisui merito sapientibus foret: et cur itaque ipsam de attritione ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, et peccatum metu natu-rali expressè loquentem, non de ista, sed de alia, quæ amore exoriantur, cuius ne meminit quidem, explicare licet? Si de attritione ex divina bonitatis memoria, quæ Dei amoris illicium est, concepta loqueretur Synodus, non de servili, sed de initiali profari ipsam. Initialista omnes jure clamarent: cum ergo de attritione ea loquatur; quæ ex metu peccatum, aut ex turpitudinis peccati consideratione nascitur, et motiva hac non initiali inducent, sed servilem, de hac, non illa ejus verba accipienda sunt.

13. Aliquid Autores præfati initiali suo amori, quod Sacramento denegant, tribuerent, vim scilicet, ut attritionem servilem constitutam proximam, et sufficientem

CAPUT. VI.

præparationem; id quippe, ex corum sententia, nunquam sine amore facit Sacramentum Christi: proptereaque amor hujusmodi, quem illi remisum, et imperfectum dicunt, validior, atque efficacior Sacramento ipso censes poterit. Prasertim quia, ut dicam cap. x. n. 10. ipsi docent, initiali amorem non semel attritum hominem justificare sine Sacramento; renuunt tamen concedere, quod Sacramentum id unquam efficac sine amore initiali. Patentur quidem, amorem hunc cum voto Sacramenti, justificationem interdum operari; eunt vero inficias, quod illam Sacramentum paragat cum voto amoris perfecti, sive desiderio, quod habet attritus homo, assequendi gratiam, et charitatem, ut Deum perfecte diligat. Nonne autem doctrina ista plus amori initiali tribuit, quam Sacramento; et hoc Sacramentorum Auctor, necnon divina virtut, quæ ex ipsis latere truci lancea perforato cum eis, et ad ea profluit, injuriam nona est? Veritati ut minimum dissentaneum, quic existimari, cum potentissima sit passionis Christi virtus, quæ datur, et operatur Sacramentum. Istud præterea gratia confinius est, ac proprius, quam amor initialis; is namque sine gratia, et cum peccato repetiri posset juxta ejus defensores: ast cum peccato, et absque gratia ullo tempore Sacramentum esse, iniiciabuntur eorum plurimi, ei videlicet, qui Penitentiam informe non probant. Ex quibus facile deducitur, quod attritio nedum potenter, sed et vicinior, ac propinquior gratie ipsi virtute Sacramenti efficitur, quam tali amore, subindeque proximus cum illo quam cum hoc parare ad justitiam homines poterit. Quid igitur, ut eosdem paret satis, amorem comminisci, opus est?

14. Sed ut hac luculentius adhuc pateat, modus, quo attritio homines ad justitiam præparat, accurate est excutientis. Ac in primis eos non disponit sicut fides, quæ ad Sacraenta omnia, quin pars ullius sit, pertinere, dignoscitur: non ut spes, et charitas, quæ cuncta etiam Sacraenta, quin materia sint alius, utiliter comitari possunt: non ut reliqua Dei dona, et auxilia, quæ compendiö, itidem Sacramentorum receptioni, quin ad eorum speciem integratatem, intervenire valent: non, inquam, ratione hac præparationis munus gerit attritio; sed ut pars Sacramenti, et materia proxima illius: Quid ergo proximus, quid propinquius? Num materia proxima, quæ non exterior est, sed interior, proxima item præparatio esse nequit? Num Sacramenti partes, quæ in corde sunt, remotè dumtaxat Sacramenti fructum efficiunt? Num quasi à longe ratiū ad præcipuum ejus effectum disponunt? Num remota potius, quam proxima Sacraenta materia, si ita aptarent, dici non deberent partes illæ? Ecquid proxima, et sufficientis dispositionis titulo gaudebit, si hic internis Sacramenti partibus denegatur. Ablutio res est quadam exterior, Baptismi tamen virtute proxima si materia illius; et ideo ita corpus tangit, ut simul cor abluit: et attritio, quæ intus in anima est, ubi gratia recipitur, Sacramenti Penitentia ope proxima ad gratiam ipsam dispositio fieri nequit? Ablutio licet insufficientis, ac omnino impotens ad causandam gratiam, Sacraenta virtute ad id potens, ac sufficientis redditus; pari itaque modo attritio licet insufficientis dispositio ad eam suscipiendam sine Sacramento sit, sufficientis cum illo erit. Profecto Sacramentum ad hoc potius non appetit, ut suimet materiam, causamque gratiae id constituit, quod neque causa, neque materia est, quam ut dispositiōem remota efficiat proximam, siquidem facilior videtur effectus hic posterior: et ut verius loquar, uterque factu aquæ facilis Sacramento est, operatur enim Dominica Passionis virtute, quæ majora præstare potest, et mirabiliora.

15. Iстiusmodi doctrina everti valet, ut reor, argutatio quædam, quam Cabadesius efformat, egregius ceteroquin Theologus dicens: (10) „Si de fide sic locuta fuisset: (Synodus Tridentina) Et quamvis sine Sacramento Penitentia fides per se ad justificationem peccatorum perducere nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento Penitentia imprimandam disponit: nemo inde concludet, fidem satis esse, ut impius gratiam in Sacramento recipiat: et nemo igitur, qui proculpatum non habeat animum, concludere debet, quod attritio sufficientis sit, ex quo ad gratiam in Sacramento recipiendam disponat“ Hoc ille. Atvero si ita elocuta esset Synodus, incundanter in-

(10) Institut. Theologic. l. 14. c. 25.

CAPUT. V.

rö plora optamus quandoque, et à Deo poscimus, quam habemus; peroptat sancè peccator jam resipiscens culparum suarum veniam, et nondum obtinet, aliquin non peccator sed justus foret: justus item viator celestem patriam anhelat, et ab ea exulare adhuc cogitur, secus namque non viator esset, sed comprehensor. Nihil aliter attritus homo, qui peccatorum suorum labo etiamdum aspergitur, et si charitatis dilectionem gestat, sicut et justificationis gratiam, earum expers est: et ideo disceptare licet, utrum prater amoris desiderium, amorem ipsum, quo Deum ex charitate, benevolè, et super omnia diligat, habere etiam, cum ad Sacramentum Penitentiae previe paratur, lege aliqua absurdius sit?

8. Verum hic te monitum velim, attritionem neque ut dispositionem, neque ut partem Sacramenti, sufficientem esse omnino, quia supernaturales actus alij et dispositionem, et partium una cum ea minus obeunt: et ideo dum sufficientem capi voto, de sufficientia afor in genere dumptaxat doloris. Ac denum ne eadem sepius iterata verba cogari, rogo te, ut gratia, amoris, contritionis, Sacramenti, et peccati nomine, gratiam sanctificantem, amorem charitatis, contritionem perfectam, Sacramentum Penitentiae, et peccatum mortale deinceps intelligas.

CAPUT. V.

Sufficientia attritionis Scripturæ Sacre testimonij ostenditur.

Fundamenta in hoc, et subsequētibus capitalis disquirenda sunt nullatenus, quæ apodixim in præsentis controversia constituant, aut dilucidè, evidenterque accertationis sufficientiam evincant: in re namque theologica implexa admodum, ac perdifficili veritas ostendi non potest geometricè; sed demonstrationum, qua desunt loco, probabilita utique momenta excipienda sunt. Quomobrem qua prolaturus sum argumenta, non omnia aquæ, sed qudam conjectoriæ, et verisimiliter, alia verisimilitudin, demonstrative nulla sufficientiam illam comprobabunt. Et hujusmodi satis esse Lectori debent, de rebus istis instrui cupido: quod si demonstrationes unicæ amaverit, neque attritionisticæ, neque initialisticæ dissertationes evolvat, sed Matheseos audeat disciplinas. Igitur à primo veritatis fonte, qui Deus ipse est loquens in libris sanctis, priores petende sunt proportiones.

2. Dum peccatores ad penitentiam hortatur Deus in Scriptura, non amoris, sed timoris oculis coram plerumque incitabula ponit: haud bonitatem suam, ut diligant, sed iram, furem, minas, ut pavit, et ostentat terrorum ipsi, quo eorum corda flecat, emolliat, frangat, prius inicitur, ut penitentia metu pterrit, ad ipsum confugiant, veniam flagitent, gratiam impetrante unde attritionis, quam terror isthe revera enititur, non amor, ut præviè ad justificationem comparantur, sufficientiam inferant.

3. Verum utriusque Testimenti conversionem, seu penitentiam, non ex amore, sed ex timore peragendam noxijs hominibus suadentis concordes inter se voces auscultare, æquum erit. Sanctissimus Rex, et Prophetæ David hoc ait. (1) „Nisi conversi, fueritis gladium suum vibrabit: arcum suum tenet, et paravit illum: et in eo paravit vas mortis, sagittas suas ardentibus efficit.“ Ecclesiasticus inquit: (2) „In peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te.“ Ezechiel ita loquitur: (3) „Convertimini, et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas.“ Præcursor Domini sic Pharisæos, Sadduceosque objurgitabat pariter, et monebat: (4) „Progenies vixerat quis demonstravit vobis, fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum penitentia. . . . jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, qua non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.“ Et hæc de Christo loquens addidit: „Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet et igni inextinguibili.“

(1) Ps. 7. 13.

(2) §. 6. (3) 18. 30. (4) Matth. 3. 7.

CAPUT. V.

Ipse etiam Dominus Dicit: (5) „Si penitentiam non egritis, omnes similiter peribitis.“ Sanctus Paulus sic coram Areopagitæ peroravit: (6) „Deus nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique penitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo judicatus est orben.“ Beatus Joannes Evangelista Dei iussu ita Asia Episcopis, quos Angelos vocat, scribebat: (7) „Angelo Ephesi. . . . Charitatem tuam primam reliquisti. Memor es, to itaque, unde excederis, et age penitentiam, et prima opera fac. Si autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. . . . Et Angelo Pergami Ecclesia scribi: hac dicit, qui habet rompaham utraque parte acutam. . . . Similiter penitentiam age: si quo minus veniam tibi citro. . . . Et Angelo Thyatira Ecclesia scribi: hac dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis. . . . Dedi illi (Iezabel), tempus, ut penitentiam, ageret: et non vult penitentem a fornicatione sua. Ecce mittam eam in lectum, et qui mechanatur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi penitentiam ab operibus suis egerint. . . . et Angelo Ecclesia Sardis scribi: esto vigilans, . . . et penitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tamquam fur, et nescies, qua hora veniam ad te.“

4. Testimonia hæc, et id genus sexcenta, qua in divinis Scripturis repertis, non ex amore, de quo silent, sed ex metu pena, quam ob oculos, ponunt, et ex timore Domini, quem ut severum judicem exhibent, ac vindicem, ortam in Deum ipsum conversionem, penitentiamque à peccatoribus exigunt. Quapropter tunc demum homo ex omni peregrisse, credendus est, qua ante justificationem facere conatur, cum Dei, ac suppliciorum formidine idem penitentiam agit, seu de peccatis dolet, et ad Dominum convertitur: id autem cum attritione perficiat, ipsam quidem, si de prævijs dispositionibus sermo fiat, plenè sufficit, ut ad culparum suarum veniam nanciscendam aptus satias, atque idoneus appareat, mihi perspicuum est: et si res secus foret, colestis Medicus, qui ut ait, B. Gregorius: (8) „Singulis quibusque vitij obviaucta adhibet medicus dicamenta: “ penitentiam metu gnatau toties peccatoribus prescribens, ineptum, et insufficiens remedium adhibuisse censeretur, quod nefas est dicere.“

5. Nec aliter sepius ad justificationis redipiscendam gratiam peccatores sese comparare, quam attritione, sive dolore ex metu profluente, hand pauci ostendunt exempla. Quid enim protoparentes nostros Adamum, et Eman ad resipientiam movit, nisi terribiles mortis, ac laborum minar, quas, post patratum scelus, à Domino ausculauit? Quid Hebraorum populum muneri suo, et fidei crediti deficiente, ad Deum suum, quem impie, et ingratissime deserbat, iterum atque iterum redire coegerit, nisi duræ belli, famis, pestis, captivitatisque incommoda, quis ob sua delicta obnoxios multoties fuit? Quid Iuda, et Israel gravissimum criminum patratores reges in se demum fecit reverti, nisi aut prophetarum communiones, aut horribilia, qua identidem experti sunt, mala? Quid Ninivitas ad jejunium, ceteraque penitentia opera compulsi, nisi mintant sermo ille Jona: (9) „Adhuc quadraginta dies, et Nine subvertetur.“ Quid Saulum, cum adhuc spirans minarum, et cadiis in discipulos Domini insaniret, ab impio suo instituto impulsi abiit, nisi ingens formido illa, qua (10) „tremens ac stupens“ factus est? Nullum in his, quibus conversiones hujusmodi peractæ sunt, operibus charitatis indicium, nullum amoris benevoli specimen, metum contra omnia indicant, pavorem redolent, terrorem sapient, ut resipientes rei non dilectionis, sed formidinis ergo penitundi operam dedisse credantur.

6. Et ut alia mittam, quæ peccatorum conversionem timori potius, quam amori adscribendam produnt: quid denique inconsultum illum, ac pessime feriatum juvenem, qui reliquo patre, et vivendo luxuriose, prodegit patrimonium, bone se frugi dedere fecit? Quid meliora de se cogitare, docuit? Quid ad saniora secunda consilia perduxit? Num erga patrem, quem impie deseruit, charitas? Minime omnium, sed egestate, et fame, incredibili, quibus miserè, et ad necem torquebatur, in domum remigrare paternam, compulsa est; dicebat enim: (11) „Quanti mercenarij in domo patris mei abundant“

(5) Luc. 13. 5. (6) Act. 17. 30. (7) Apoc. 2. et 3. (8) Hom. 32. in Evangelia. (9) Jon. 3. 4.

(10) Act. 9. 6. (11) LUC. 15. 17.

CAPUT. VI.

virtute, quam ex ipsis Sacramenti suffragio, et consortio eidem accrescit, id præstat intelligas. Extra Sacramentum vero nil prorsus repéri, quod sufficientiam, proximitatem, infallibilemque cum gratia nexum attritioni præbeat; neque ad id initialis ipse auctor opportunus videtur, quia remota quoque esset preparatio. Exinde tamen est, quod ateritus homo Sacramentum suscipiens justificatur, quia dispositionem cum gratia connexam habet, nempe attritionem à Sacramentali virtute sufficientiam, proximitatem, nexumque cum gratia recipientem. At extra Sacramentum id ateritio non habet, et ideo peccator, quamquam veram habeat attritionem, non statim gratiam obtinet, sed quando Deus eam vult misericorditer imparti, tuncque ateritio ultima dicitur preparatio, non quia sufficiat, sed quia Deus justificare impium absolutè volens, hanc ab eo, et non aliam gratiæ annexam exigit dispositionem præviam. Avamen vides supra dictum Capitulum xx. a. n. 10.

CAPUT. VII.

Peccandi voluntatem excludit attritio.

1. **U**T pessenti viam ad justitiam attritio paret, voluntate peccandi exire illum debet, iuxta Tridentini prescriptum illud: „Si voluntatem peccandi excludat, cum spe venia, declarat, non solum non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum móventis, quo penitentis adjutus, viam sibi ad justitiam parat.“ Seden quia conditionem hic affari videtur Sacra Synodus, Anti-Attritionarii plures attritionem vim, qua peccandi pellat voluntatem, admiserunt. Attritionarii tamen contra eidem ipsi vim illam constanter, et jure merito tribuant: nam Concilium verbis hisce attritionem interdum prafatam excludere voluntatem, supponit aperte, alioqui re impossibili serio egisse convinceretur, quod tanto Concilio indignissimum reor: quis enim crediderit, gravissimam, ac sanctissimam Synodum, cui nill profecto, quam „damnari dammandâ, ut ipsa ait (1) et probanda probari“ exoptati fuit, in definiendo, quid in hypothesi impossibili fieret, operam lūdere voluisse? Eodem prorsus modo, seu dicendi formula utitur paulo ante, cum de contritionis motu agit inquiens: „Si cum fiducia divine misericordie, et voto prastandi reliqua conjunctus sit.“ Conditionalis autem formula ista loquendi nullatenus innuit, contritionis motum numquam fiduciam divine misericordia secum habere, sed potius plerumque saltem, si non semper, hujusmodi ornari fiducia, perspicue significat. ¶ Cur igitur ipsa net loquendi formula, cum de attritione paulò inferius agitur, non eadem, sed diversa omnino significacione donanda est? Conditionate verò eo loci poruit affari, quia attritiones omnes voluntatem peccandi non excludunt, cum eam potius quæ aut inefficaces, aut naturales, aut serviliter serviles sunt, secum habere soleant, aut supernaturales, de qua agit, et ipse ex ejus doctrina iam descripsi, id prastare posse, nihil compertum est.

2. Concilium (2), „Hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublati erroribus, puritas ipsa Evangelij in Ecclesia conservetur:“ res illas, de quibus Hæretici cum Catholicis vitilitigabant, clare, ac distinctè explicare voluisse, credendum est, ut quid tenendum, quidve damnandum esset, scirent conspicuè omnes, ac propterea decisionibus à se factis, minime quid in hac, aut alia hypothesi res illæ forent, sed quid revera sint, ipsum dilucidare existimo. Hoc autem, si adversa standum sentientia, verum esse non posset, quia non absolute, sed sub hac conditionata formula, „si voluntatem peccandi excludat“ de attritione agit: unde si voluntatem peccandi non excludit, ea omnia, quæ de illa annuntiat, eidem ipsi, ut est, non convenient, convenientem tamen, si eam pelleret voluntatem. Quocirca non Ecclesia dogmata, sed meram hypotesim, hoc

(1) Sess. 2.

(2) Sess. 4.

CAPUT. VII.

est, purum putumque figmentum docuisse censeretur, cum neutiquam quid reapse attritio sit, sed quid in illa hypothesi attritio foret, unicè declararet. Idcirco quamquam attritionem donum Dei, Spiritus Sancti impulsus, et ad justitiam esse viam, Concilium definisse adversus Heterodoxos Catholicí communiter credant, falli in hoc misere viderentur, quia ita ut ipsi existimant, est, vel erit attritio, si voluntatem peccandi, ut inquit illud, excludat: quapropter si eam non expellit, ut Adversarii assertunt, donum Dei, Spiritus Sancti impulsus, et via non erit ad justitiam. Neque Lutherum, similes que tenetiones assertentes attritionem, gehennæ formidinem res esse improbas, quis hypocrita, et magis peccator homo sit, explorare ejusdem Synodi decreto damnatos dicere oportebit, quia hujusmodi vitij expers similiter erit attritio, si prafatam eliminet voluntatem; sin autem, incertum, ac indefinitum manet, an hominem revera hypocritam constitut, et magis peccatorem. Verumtenimvero si hec ita sensisset, voluisset que docere Concilium, ludere, vel illudere, et nugas potius, ac tricas, quam fidei dogmata tradidisse videretur. Propterea decreta hujusmodi, quæ res, et casus impossibilis concernant, eidem affingere, impium, et sacrilegum, meo judicio, est: et quis namque, nisi Religione posita, ecumenicam Synodum in Spiritu Sancto congregatam puerilibus hisce precisionibus, atque præstigijs, quisquilius in rebus fidei tradendis usam crediderit? (3), et Quid indignus ejus gravitate, ajunt Nostrí Salmantenses Scholastici, quam ubi agitur contra Lutherum impugnantem attritionem, quæ ex metu gehennæ communiter concipitur, atque ideo etiam ab omnibus in hoc sensu obvio apprehendit, recurrit Concilium ad eventum impossibilem, illique elogia deserat, sub conditione simpliciter repugnante? Sic etiam posset dicere, attritionem esse impulsu Spiritus Sancti, et disponere ad gratiam justificationis, si procedat ab homine habente, te alas. Hæc non instructionem, et correctionem Hæreticorum parant, sed irrisio, nem, nec ita Sacra Synodus se gesisse, ullus Catholicorum debet admittere, sed plane fateri, supposuisse, admisisseque Concilium possibilitatem alicujus attritionis, quæ voluntatem peccandi, sive omne actuale peccatum excludat.“

3. Voluntas peccandi et actualis, et habitualis esse potest: habitualis ipsummet habituale peccatum est; hoc autem gratia, et charitate, quæ in ipsa justificatione homini conferuntur, unicè excluditur. Secum etiam plerumque habet voluntas isthac vitiosos habitus nonnullos, consuetudines pravas, propensionem, et facilitatem ad malum, nec non difficultatem, et repugnantiam ad bonum. Hæc verò omnia enervantur quidem, at continuo non extinguuntur per gratiam, sed post ipsius infusionem remanere solent in homine, sicut fomes peccati, qui inclinatio quadam est ad culpam, manet ex Tridentino (4) ad agonem in renatis. Nec affectiones hujusmodi omnino in vîro justo curantur, usque dum ipse iteratis oppositorum virtutum actibus ipsis assuefiat: sunt namque peccatorum reliquia, et ex in homine manent post justificationem, quamvis mens illius intimè jam Deo unita sit, cique fideliter, et etiam delectabiliter inserviat. Unde B. Paulus dicebat: (5), Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. “ Et D. Thomas similiter ait: (6), Quandoque post primum actum penitentia, qui est contritio, remanent quadam reliqua peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causatae, ex quibus præstatur difficultas quadam penitenti ad operandum opera virtutum: sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis, et aliarum virtutum, penitentis opera virtutum delectabiliter, et sine difficultate operatur sicut si virtuosus per accidens difficultatem patetur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquam corporis indispositionem. “ Hæc itidem docet S. Doctor: (7), Difficultas ad bonum, et prout ad malum inveniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in Baptismo.“

4. Hinc coniugere fas, Initialistas quosdam inopportune in peccatoribus ante eorum

F

(1) Tr. 24. de Pœnit. disp. 7. dub. 1. n. 45. (4) vide supra 6. 2. n. 14. (5) Rom. 7. 22.
(2) 3. p. q. 82. à 1. ad 3. (6) ibi q. 62. à 4. ad 3.

CAPUT. VII.

justificationem amorem Dei super omnia, quo repugnantiam ad bonum, et inclinationem ad malum vident, desiderare, attritione, quod eas non superet, officium sufficientis preparationis adimere; ista enim, sicut, et cetera peccatorum reliquiae, non quidem ante, sed post justificationem a gratia medijs virtutum actibus devincuntur. Quod et Concilium de satisfactionibus agens, qua post susceptum Pénitentia Sacramentum a fidelibus fiunt, satis innuit dicens: (8) „ Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent haec satisfactoria pœna, cautoresque, et vigilantes in futurum penitentes efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquijs; „ et vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrarijs virtutum actionibus tollunt.“ Idipsum docet item Angelicus Magister, qui tamē peccati reliquias aliquando in justificatione auferri concedit, nimurum dum gratia admodum perfecta justificationem ipsam operatur. (9) „ Nihil prohibet, inquit, quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex precedentibus actibus causatae, quae dicuntur peccati reliquiae: remanent tamen debilitas, et diminuta, ita quod homini non dominentur: et hoc magis per modum dispositionum, quam per modum habituum; sicut etiam remanet fomes post Baptismum... Quandoque tanta commotione convertit (Deus) cor hominis, ut subito perfece sequatur sanitatem spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublati omnibus peccati reliquias, ut patet de Magdalena Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, et postea per gratiam cooperantem successivè tollit peccati reliquias.“ Profecto si inclinatio ad malum, repugnantia ad bonum, aut alia peccatorum reliquiae ante justificationem, vel in justificatione ipsa semper pellerentur, superflue videtur Sacramentum Extremae Unctionis, siquidem institutum est, ut rogantes homines, post indeptam remissionis gratiam, a reliquijs illis mundentur, ut colligitur ex Tridentino sic Sacramenti hujus effectum explicante: (10) „ Unctio delecta, siquies sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.“ Igitur attritio neque habitualē peccandi voluntatem, seu peccatum ipsum habitualē, neque supradictas peccati reliquias expellere debet, neque dispositionis sufficientis munere, propterea quod illas non excludat, orbanda est.

5. Actualis voluntas peccandi nil nisi actualē peccatum esse videtur; hoc autem attritione excludi, ambigere, non possum. Ceterū exclusionem hanc attritio, non quidem naturalis, sed supernaturalis efficit, illa nimurum, quae donum Dei, Spiritus Sancti impulsus, viaque ad justitiam dicitur a Tridentino, et paratur per discussionem, collectionem, et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ sua, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, feeditatem, amissionem aeternā beatitudinis, et aeternā damnationis incursum, cum proposito melioris vita. De attritione hujusmodi sermo est in presertiarum, de eaque agit Concilium, ut constat ex verbis illius praecedenti capite productis. Porro qui quis amabo te, dicere audebit, attritionem, quæ dotibus hisce saluberrimis ornatur, ad impediendum peccatum actualē, non sufficeret? Quis credere valebit, memorata officia, qua penitens, Spiritu Sancto ipsum excitante, movente, et adjuvante, exequitur, adhuc voluntatem peccandi non excludere? Enimvero cum voluntas isthac peccatum actualē sit, si attritione illa non pelleretur, fieret utique, quod penitens in amaritudine animæ sua peccata deploraret, de illis supernaturaliter doleret, ea detestaretur, meliorem vitam proponeret, seipsum ad gratiam præpararet, ac cetera opera illa perficeret, et simul actu peccaret. Quis vero evenire hoc ita posse, affirmet? Quis peccatum actualē cum moribus his, ac præcipue cum supernaturali dolore de peccato, ejus detestatione, et proposito melioris vita, seu emendationis poterit copulare? Nemo, ut arbitror, hujuscemodi unionem umquam efficit: et ideo penitens dum supernaturaliter attenter, ac dolet de peccatis, nullum peccatum actualē, ac proinde nec actualē peccandi voluntatem secum habet. Homo sane dum criminibus indulget, non dolore propter culpam, sed oblectamento potius affici, dicendus est; nec detestari delicta, sed amare; nec meliorem vitam proponere, sed deteriorem efficere; ac demum nec ad gratiam disponi,

(8) Sess. 14. cap. 8. (9) 3. p. q. 86. a. 5. c. et ad 1. (10) Sess. 14. cap. 2. de Extrema Unctione.

CAPUT. VII.

sed indisponi quam maximè, cum ad eam majus peccato impedimentum pululum sit.

6. Nec dixeris, attritionem, non servilem, sed initialem, qua amore Dei concipiatur, superalis illis motibus scipari, ac de ipsa affari Concilium, dum tot encoria attritioni defert. Pergratum quidem Initialistis, at non, ut reor, pro Tridentini mente feceris, si id affirmaveris; siquidem præsertim ibi agit contra Lutherum, cum autem hic attritionem servilem ex solo timore profectam improbat, sicuti superiori capite visum est, de ea similiter, me judice, Concilium loquitur. Ipsum quidem de attritione ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, et penarum metu, vel ex ammissione aeterna beatitudinis, et aeterna damnationis, incurso concepta expresse affatur, qua servilis est proculdubio; attritionem vero quæ ex Dei amore proveniat, silentio omnino praterit; et ideo non de hac, sed de illa agere, mihi perspicuum est. Profecto si de attritione amore nata loqueretur, frustra, et inutiliter conditionatam eam clausulam adhiberet: „ Si voluntatem peccandi excludat: “ initialis quippe attritio, seu quæ dilectioni Dei super omnia innaturat, semper voluntatem illam pravam expulsaret, juxta Adversarios. Præterea attritio quanquam amoris consortio destituta sit, supernaturalis est; et idcirco thesis hæc, quæ oppositum annuntiabat, Vaticani fulmine fuit confixa: „ Attritio, quæ ex gehenna, et penarum metu concipitur sine dilectione benevolentia, Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.“ Deinde melioris vita propositum attritioni sociatur in canone Concilii, quem praecedenti capite n. 11. produxi; et ibi haud de initiali, sed de servili attritione sermo est. Imo propositum istud amori deberet praire, pertinet enim ad spem, que amore prior est: is namque, qui a Deo veniam, et aeternam beatitudinem sperat, firmiter statuere obstringitur, a culpis in posterum abstinere, aliquoquin vana spe illius. Unde D. Thomas de operibus agens ad justificationem necessariis, supradictum propositum ante amorem charitatis recenset, illudque spei attribuit dicens: (11) „ Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe venia consequente assumit propositum emendandi. Quintus actus est motus charitatis.“ Idipsum tradit Catechismus Romanus inquit: (12) „ Accedit, spes impetranda a Deo misericordia, qua erexit vitam, mores emendare constitutus. Postremo charitate corda nostra accenduntur.“ Cum autem attritio, de qua nonne, spei motu ornet, et emendationis proposito decorabitur. Porro si attritio servilis ante charitatis amorem, est supernaturalis, et secum habet emendationis propositum, habet similiiter poterit cessationem a culpa, peccatorum detestationem, aliquoquin motus salutares supra assignatos.

7. Demum peccatum actualē attritione servili præpediri, non jam conditionatè, sed absolute tradunt Patres Tridentini ajentes: (13) „ Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccato abstinentia, nemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit.“ Dolor itaque de peccato ex gehennæ metu ortus, id est attritio ipsa servilis, nos a peccato abstinent, et ad misericordiam Dei conseruare facit. Insuper ex eodem Tridentino ostegnum est cap. I. et VI. attritionem secum habere cessationem a culpa, detestationem peccati, propositum non peccandi, inchoationem novæ vita, veterisque odium: hæc vero cuncta omnimodis actualē peccatum aversantur. Quibus inspectis, peccandi actualē voluntatem, si actualē hac sit peccatum, attritione convelli, Tridentinorum Patrum sensus esse videtur.

(11) 3. p. q. 85. a. 5. c. (12) p. 2. c. 5. n. 8. (13) Sess. 6. cap. 8.